

Riigikogu kultuurikomisjoni istungi protokoll 60

Tallinn, Toompea

Teisipäev, 19. mai 2020

Algus 14.00, lõpp 15.30

Juhataja: Aadu Must (esimees)

Protokollija: Merje Noorlind (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Helle-Moonika Helme, Signe Kivi, Viktoria Ladõnskaja-Kubits, Heidi Purga, Katri Raik, Jaak Valge, Kristina Šmigun-Vähi, Marko Šorin

Komisjoni ametnikud: Angelika Berg (nõunik-sekretariaadijuhataja), Urvo Klopets (nõunik)

Puudus: Mihhail Stalnuhhin

Kutsutud: pöördumise algatajate esindajad Kristina Kallas, Lauri Hussar, Daniel Kõiv ja Aivar Haller, Eesti Linnade ja Valdade Liidu esindajad Georg Pelisaar, Ott Kasuri ja Hille Ilves ning Haridus- ja Teadusministeeriumi hariduskorralduse osakonna juhataja Ingar Dubolazov (1. päevakorrapunkt)

Osales: Riigikogu infonõunik Liisa Johanna Lukk

Päevakord:

1. Kollektiivse pöördumise "Anname koolikogukonnale suuremad õigused" arutelu
2. Info ja muud küsimused

1. Kollektiivse pöördumise "Anname koolikogukonnale suuremad õigused" arutelu

Kristina Kallas tutvustas komisjonile pöördumist (lisa 1), millega soovitakse suurendada hoolekogu kui koolikogukonna esindaja õigust kaasa rääkida ja osaleda koolijuhte puudutavates olulistest otsustes.

Aivar Haller lisas, et lastevanemate ja koolikogukondade aktiivsus on teinud hüppelise tõusu. Maailmas on levimas kõikvõimalikud kaasava ning kollegiaalse juhtimise meetodikad ning otsitakse võimalust, et olemasolevat poliitilist kultuuri muuta. Mitmed uuringud on sedastanud, et koolijuhid on tähelepanuväärselt kõrges stressis. Selleks, et koolijuhid stressist vabastada, on vaja vastutust jagada.

Lauri Hussar tõi välja reaalsed konfliktid Viimsi ja Lügänuuse vallast ning Märjamaalt, millega koolikogukonnad ja kohalikud omavalitsused silmitsi on olnud. Kõikide konfliktide puhul oli iseloomulik üks joon – kohaliku omavalitsuse paindumatu seisukoht ning vastuolu kohaliku koolikogukonnaga. Hussari sõnul on konfliktide ajal koolirahu tugevalt häiritud. Tihti on koolikogukonna kompetents tugevam kui kohalikus omavalitsuses ning seda tuleb osata kuulata. Hussari sõnul tuleks kooli hoolekogu tunnustada võrdväärsema partnerina.

Aadu Must sõnas, et koolipidajal on praegu küllaltki suured õigused ning Riigikogu ja komisjoni ülesanne on selgeks teha, kas väljatoodud kitsaskoha puhul on tegemist üksikprobleemidega või mitte. Riigikogu ei lahenda iga üksikjuhu korraldamist, vaid peab

olema rööpmeseadja, et kõik probleemid saaksid süsteemselt lahendatud.

Hille Ilves sõnas, et kajastatud konfliktidest on kõik kohalikud omavalitsused ja koolikogukonnad teadlikud. Ilves tutvustas kohalike omavalitsuste tagasisidet kollektiivse pöördumise osas ning tõi märksõnadena välja vastastikuse usalduse, koolitamise ning kaasamise. Omavalitsused on välja toonud, mis saab siis kui koolikogukond on aktiivne ning mis saab vastupidisel juhul. Teise olulise aspektina toodi välja, et hoolekogu valitakse igal õppeaastal, koolijuht on tähtajatu lepinguga ning kohaliku omavalitsuse volikogu töötab nelja-aastase perioodiga, neid ajalisi ebakõlasid tuleb muudatuste puhul arvestada. Lisaks esitati omavalitsuste poolt küsimus, mis saab siis, kui hoolekogu on kooli direktori nägu ja ka hoolekogu ei pruugi alati olla objektiivne. Omavalitsuste poolt püstitati ka küsimus, kas koolijuht võiks olla volikogu liige.

Hille Ilves toetas seisukohta, et koolikogukond on tihti kompetentsem kui koolipidaja. Pärast haldusreformi on paljudes omavalitsustes haridusametnikena tööl uued inimesed, kelle koolitamisega on juba alustatud. Esimene lend on lõpetanud ning sügisel alustavad teised, kelle pädevust tõstma hakatakse. Et tegemist oleks võrdsete partneritega, kes teineteist toetaksid, tuleb ühiselt pingutada.

Georg Pelisaar ei nõustunud väitega, et omavalitsuste haridusspetsialistid nõrgad on. Sellest olenemata tekib probleeme haridusjuhtide ja omavalitsuse ning hoolekogude vahel. Pelisaare sõnul on juba sisse kirjutatud teatud konflikt. Õpetaja on eelkõige huvitatud headest õpetamise tingimustest ning unistab headest õpilastest. Kui direktorid soovivad tagada kooli pikaajase kestvuse, siis omavalitsuse juhid peavad hariduse andmise pikaajalise kestvuse omavalitsuses ka tagama. Need asjad ei lähe alati kokku. Pärast haldusreformi ning valdade ühinemisi on koolide koondamisi olnud vähe, kuid 2-4 aasta pärast on koolide koondamise otsuseid kindlasti palju rohkem. Õpilased, lapsevanemad ja kogukond tervikuna hääletab nõjalgadega kooli kestmise või kadumise poolt. Reaalne olukord tingib selgelt palju rohkem konflikte, kui neid täna on. Väide, et poliitikud tegid kooli direktorile ära, on sageli põhjendamatu, kuna ka koolijuhid osalevad tihtipeale poliitikas. Tihti on probleemid koolijuhtidega siiski seotud finantsiliste teemade, toimetuleku või erinevate maailmavaadetega, kus ongi tulnud vaielda. Pelisaare sõnul on paljudes omavalitsustes just hoolekogu kooskõlastavaks organiks direktori valimisel. Kui anda hoolekogudele juurde õigusi direktori valimisel, siis tuleb neile juurde anda ka kohustusi ja vastutust tuleviku hariduse planeerimise osas.

Ott Kasuri lisas, et kohalikul omavalitsusel on põhiseadusest tulenev kohustus kooli pidada ning riik ja kohalikud omavalitsused peavad üleval piisava arvu koole, et tagada hariduse kättesaadavus Eestis. Kohaliku omavalitsuse volikogu valivad kohalikud inimesed ning volikogu liikmetel on elanike mandaat.

Ingar Dubolazov sõnul on kogukondade aktiivsus ajas kasvav, mis on tinginud ka teatud juhtumid ning taolisi juhtumeid võib tulevikus veel tulla. Siiski on reegel, et omavalitsustes on hariduse juhtimise pädevus kõrgem kui hoolekogudes. Dubolazovi sõnul on kolm nimetatud juhtumit mõnevõrra erinevad, samuti on olnud konflikte, mida pöördumises toodud ettepanek ei lahendaks. Hoolekogu rolli suurendamisega tekivad ka töölepinguseadusega seotud küsimused – kes loob, hoiab ja katkestab töösuhte. Küsimus tekib ka hoolekogu vastusest juhul, kui hoolekogu takistab ebakompetentse koolijuhi ametist vabastamist. Dubolazov kinnitas, et koolipidaja, koolijuhi ja hoolekogu rollide jaotus on oluline küsimus ning pöördumises taotletud hoolekogu rolli suurendamist võib lahendada erineval viisil. Hoolekogu rolli võib suurendada ja ümber mõtestada, aga mitte ehk pöördumises pakutud viisil. Eraldi teemana tõi Dubolazov välja koolijuhi karjäärimudeli ja koolijuhtide koolitamise teema, mis on ka haridusstrateegias selgelt välja toodud ning mis võiks pikas perspektiivis parandada koolijuhtide olukorda.

Kristina Šmigun-Vähi küsis, mis saab siis, kui hoolekogu hakkab survevestama koolijuhti ning juht ei julge enam innovaatilisi mõtteid ellu viia.

Aivar Halleri sõnul on selge, et vastutus lasub otsustajal. Kui on soov, et ühiskond oleks demokraatlikum, siis demokraatia peab saama alguse rohujuure tasandilt. Kooli juhtimine on see koht, kus noored inimesed saavad esimese arusaama demokraatiast. Eestimaal on tänase

seisuga u tosin sellist kooli, kus on karismaatiline koolijuht, kes on suutnud ennast taandada ning delegerida otsustamise oma kogukonnale. Taolises kogukonna hoolekogus püsivad inimesed mitte aasta, vaid kuni 20 aastat. Heas koolis on hoolekogu kindel, kehvast koolis võib hoolekogu muutuda direktori ripatsiks. Kui on soov, et aktiivsed lapsevanemad ei muutuks juhimatuks, siis on õige aeg hakata nende harimisega tegelema.

Katri Raik küsis kas on võimalik seada kompromiss kollektiivses pöördumises pakutu ja teiste lahenduste vahel.

Ingar Dubolazovi sõnul on üks viis koolijuhtide atesteerimine. Kuid võimalik lahendus on ka näiteks hoolekogu poolt direktori vaba ametikoha täitmiseks korraldatava konkursi kinnitamine või hoolekogu liikme osalemine valimiskomisjonis.

Ott Kasuri sõnul on vanematekogud klassipõhised kooslused, mis on paljudes koolides hoolekogu kõrvale loodud ning täiendavad demokraatiat, mida soovitakse koolielu korraldamisel saavutada. Kasuri tegi ettepaneku kaaluda põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses vanematekogu seadustamist.

Kristina Kallas selgitas, et pöördumise algatajate soov on arutada selle üle, kas täna on olemas valmisolek võimu jagada, mitte võimu üle anda. Ettepanekutes ei ole juttu sellest, et kooli direktorit peaks tulevikus hakkama tööle võtma hoolekogu. Koolipidaja võtab tööle direktori, kuid pöördujate ettepanek on hoolekoguga otsustusvõimu jagamine. Väga olulisi koolieluga seotud küsimusi ei peaks otsustama ainult koolipidaja ning koolikogukond ei saa loota ainult hea tava või hea poliitilise kultuuri peale. Eestis on palju häid praktikaid nii osalemise kui ka kaasamise osas. Hea on hea praktika ka seadustada, mitte lasta halval praktilisel toimida. Kallas tunnistas, et võimu jagamisega allapoole tekib palju küsimusi ja hirne. Aga täna ei ole hoolekogul ega ka kogukonnal ühtegi võimalust vabastada ametist direktor, kellega koolikogukond rahul ei ole, kuna omavalitsus tahab direktorit ametis hoida. Pöördujate ettepanek on võimu jagada selleks, et saavutada tasakaal.

Omavalitsus on inimeste poolt valitud esindusorgan, kuid inimesed saavad seda valida iga nelja aasta tagant. Vahepeal ei ole inimestel praktiliselt võimalust sekkuda otsustusprotsessi, mis võib tekitada konflikte. Esindusdemokraatia ei ole ideaalne, seal on palju puudusi ning seetõttu on paljudes momentides vaja sisse viia täiendavad meetmed osalusdemokraatia arendamiseks. Pöördujad teevad ettepaneku ühe osalusdemokraatia meetodi sisseviimiseks, e hoolekogudele kaasa rääkimise õiguse andmise teatud koolielu puudutavate otsuste tegemisel.

Katri Raik tänas pöördumise algatajaid ning toetas arutelu jätkamist ning mõtestamist, mis on hoolekogu roll olukorras, kus koolikogukonnad on muutunud aina aktiivsemaks ja teadlikumaks.

Hille Ilves sõnas lõpetuseks, et omavalitsused ei ole selle vastu, et hoolekogud saaksid suurema rolli. Mõte on selles, et rolli suurendamise juures tuleks üle vaadata koolide juhtimise ja koolikorralduse kontseptsiooni praeguses õigusruumis. Lisaks on ettepanek kaaluda täna hoolekogu selliste õiguslike pädevuste laiendamist, kus koolijuhi ametisse nimetamisel töölepingu lõpetamise kontekstis on vajalik hoolekogu arvamuse ja seisukoha küsimine. See loob adekvaatsema ning vastustundlikuma võimaluse hoolekogul koolijuhti puudutavates küsimustes kaasa rääkida. Hoolekogudel on suuremat rolli vaja, aga alustada tuleks hoolekogu liikmete valimise protseduuridest ning õigusi juurde anda järk-järgult koos hoolekogu vastutuse tõstmisega.

Georg Pelisaar sõnas, et kui koolijuht ei ole esikohale seadnud olla poliitik, vaid on esikohale seadnud huvi olla hea koolijuht, siis kulgeb kõik normaalselt.

Lauri Hussar sõnul näitas arutelu, et probleem on olemas, probleemid võivad veelgi kasvada ning sellega tuleb tegelda. Kuna kogukond soovib oma seisukohti väljendada ja soovib, et teda ära kuulatakse, siis tuleb ettepanekusse kogukonda võimestada suhtuda tõsiselt, et mitmes omavalitsuses aset leidnud olukorrad ei korduks. Seoses osalusdemokraatiaga tõi Hussar näite Viimsi vallast, kus konflikti keskmes oli vallavanem, keda kohalikel valimistel ei valitud. Osalusdemokraatia ei ole alati üliluslik ning võib ka omakorda probleeme tekitada.

Ingar Dubolazov lisas, et hoolekogu rolli ümbermõtestamine ning selle rolli suurendamine on kahtlemata põnev teema, mida tulevikus edasi arutada. Kui väide on, et hoolekogudes on

kompetentsid tõusnud, siis mis on need küsimused ning otsustuskohad, mida annab selle kompetentsi peale tulevikus ehitada.

Aadu Must sõnas, et hoolekogude roll ja efektiivsus on pidevalt tõusnud. Aga nähtavasti on kohti, kus sild kohaliku hoolekogu ja kohaliku omavalitsuse vahel on nõrk. Kultuurikomisjoni eesmärk oli tutvuda pöördumise algatajate seisukohtadega. Komisjoni ülesanne on vaadata, mis on lahendatav jooksva töö korras ning mis on fundamentaalsed probleemid, mis vajavad rohkemat analüüsi või ka seadusandlikku initsiatiivi.

2. Info ja muud küsimused

2. Info ja muud küsimused

2.1. Kultuuriministri ettepanek teha „Spordipoliitika põhialused aastani 2030“ elluviimise tavapärase sügisistungjärgu ülevaade kevadel 2021 ja siis on aruandlusperiood september 2019 – detsember 2020

Aadu Must tegi ettepaneku toetada kultuuriministri poolt esitatud ettepanekut. Komisjon toetas.

2.2. Vastuskirja kavand Rakenduskõrgkoolide Rektorate Nõukogu visioonidokumendile – kavandi arutamine. **Aadu Must** meenutas, Rakenduskõrgkooli Rektorate Nõukogu liikmed tutvustasid seda dokumenti ja valdkonna olulisemaid murekohti ka kultuurikomisjoni istungil eelmise aasta novembris, mil toimus põhjalik arutelu ning komisjoni liikmed said oma küsimustele vastused. Visioonidokumendis on selgelt esile toodud nii hetkeolukord, arengu peamised mõjutajad kui tulevikunägemus. Mitmed poliitikasoovitustes välja toodud teemad on hiljuti olnud ka kultuurikomisjoni laual, nagu näiteks viienda taseme õppe sisustamine ja seose loomine haridusastmete vahel, samuti kõrghariduse- ja teaduse rahastamine.

Katri Raik tegi ettepaneku, et rakenduskõrghariduse, kutsehariduse ning ülikoolihariduse arengud oleks tihedas seoses ja et oleks tagatud tõrgeteta üleminekud kogu haridussüsteemi ulatuses.

Aadu Must tegi ettepaneku kinnitada kavand. Komisjon toetas.

(allkirjastatud digitaalselt)
Aadu Must
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Merje Noorlind
protokollija